

A KÉTFÉLE SIVATAGRÓL

„Kicsoda az, ki feljö a pusztából?” (Én. 3, 6.)

1. A HÉBER

agányos hang szólal meg a sivatagban, s visszhangot ver a homokkristályok kebelén. És fölszáll, lendületes csigavonalban szárnyal föl a bőség síksága zöldjében és vízében lappangó szárazságba. Csak a sivatagban hangzik.

És elnyújtott kiáltásainak nincs visszhangja, bármennyire is feszülten fülelnénk, csupán a sivatag örök tágaságában lel hazára.

E sivatag ősidők ősiségéből bukkan elő, ő minden dolgok szíve, mindeneknek lényege. A héber sivatag, világok útja, színhelye: homokot sodró szél és a születés elszakadása rózsája: *ivri*, a héber, *Avor*, a vándor, ebből származik az átmenni, átkelni; *Haávára* a metafora; Ábrahám, a héber (Gen. 14, 13.), ezenkívül: a folyam, a nagy utazó, a két folyó között, Káldea és Izráel földjének sivataga között, igazi születésének útja, a nemlét ideje, a terméketlenségé? Ízig-vérig héber vidék a sivatag, a sivatag, amely a hétköznapok (a profán *kol*) súlyosan hömpölygő homokfalából (*kol*) szentként (*kodes*) születik a héber (*ivri*) elválásában (*kodes*) ugyanabból a töből, mint az *ubár*, vagyis az embrió.

Mert a héber, ez a vándorló nyelv, két teljességgel különböző sivatagot ismer: emitt a *sám*, a *semama*, a két-ségbeesés és a pusztulás (*somem*) sivataga, az ásványok és kövek elhagyott világa (*somem*), a nevek (*sém*) világa, Ádám ideje alatt, aki megnevezte az állatokat és a nevek foygtán, valamint végessége fölötti elkeseredésében, nem volt képes a másik, azaz Éva nevét megtalálni (Gen. 2,20.). A másik pedig a *Midbár*, a *dávár* a beszéd sivataga.

A *Midbár*, amely *mi-davarnak* olvasandó, jelentése: a beszéden túli, a beszéden kívüli, nem az elhagyatottság, hanem az erőfeszítés sivataga (a francia *effort* szóból: ex-for: valamitől távolodva, valamitől kezdve, valamiből kiindulva, valami alapján beszélek...) A héber sivatag: erőfeszítés-jelölő szavak ihletettségének mezeje, nem pedig homokszemek hiú örvénylése: inkább a tüdőből kiáramló levegő, mint az orkán kavargása. E sivatagokból a pusztulás kakofonikus káosza vagy az eleven ihletettség lüktetése egyaránt kiáramolhat: mert talán nem a hang idézi elő a pusztulást, bocsátja áruba az ihletettséget vagy beszél el az életet...?

2. A SIVATAGOK

Lehetőségek, lendületek és bukások sivatagai: a világ elsődleges tere a sivatag. Ádám önnön erőinek végére

érve a *semama* sivatag szélén, kábultan (*somem*), mélységesen magába roskad, mert eljutott saját szavai birodalmának végére, saját, tulajdon beszéde határára (*mi-davar*), ám lassanként elérkezik a vigasztalan sivatag más-létéhez (*midbár*). A *semama* teljes felszíne alatt már ott ólalkodott, lappangott a *midbár*: a fenekedő káosz mögött keresettek a szimfonikus ritmust!

A világ hangjaiban és zsvájában, lényegiségének (*mi-ma*) kebelén Isten nevének (*sém*) visszhangjait hallok, minden az Ő jelenvalóságának nyomait mutatja. Ezekben a nyomokban és szavainak (*davar*) jeleiben lakozom. A *semamában*, a lényegiség (*mi-ma*) neveinek (*sém*) káoszában elveszett, ám újra fölködlő *midbár* nyomai ezek. Rajtuk keresztül bukdácsolok az álom ringató, meleg igézetében a *midbár* felé. És új föld tárul föl előttem. A *semamán* kívüli föld távlata, e kisajátító világon kívüliség: e föld, a *mi-davar* túl van a beszéden (szón), dolgon. A távlatból született föld ez, és csak e távlatban szűnhet meg a *semama*. Csak az képes megismerni a *midbár* hajnali földjét, aki maga mögött hagyja a *semamát*, és valami többet ad a sivatagnak annál, mint amit látszatra adhat neki, mert csak ő fedezi föl ezt a távlatot, ezt a minden *midbárt* létrehozó distanciát, amelynek terében elhelyezkedik a *semama*. Csak az tudja megérteni a nevek elhagyását, aki eltér a megállapított nevektől, valamint a nevet hordozó ihletettség feledését úgyszintén: a *semama* káoszában a hajnali harmónia megjelenítését, a sötétlő alkony átváltozását fénylő hajnalá. Kiáltó hang szárnyal a sivatagban. A sivatag kiáltásában megszólalt egy hang, és a sivatag tulajdon kiáltásán túl maga mögött hagyta a hangot.

3. A TEREMTÉS

A teremtő Isten gesztusa. „Rejtett fényben teremtették a világot (...)”, mondja a hagyomány. A Név kitérésében a fényből a végső világosságba, a hang kitérésében az alkonyba tűnik föl a világ. És a kimondott szóból, a *mi-dávárból*, amely Istentől árad felénk, a szavak és világok sokasága bukkan elő. A beszéd (*dávár*) távlata rögzítette a szóban a *dávárokat*, dolgokat, mint a kristályossá váló hang buborékját az eltávolodás hűvösebb vonulatában. A sivatag a hangtól a valóság felé tart: áthalad a *dávár* mindkét lejtőjén. A *midbárban* fölbukkan a világ! És Istennek ez az útja átlenül önmagából valami mássá, ez ihletettségének lehelete (a *ruáh*). „Isten lelke lebeg vala a vizek fölött.” (Gen. 1. 2.) E sivatag az űr, amelyet Isten belélegez lényé teljes bőségében és te-

remtményeit szerető lelkének szózata, az ő hangja ez, teremtő hangja. Így szólt: „Legyen világosság, és lőn világosság.” (Gen. 1, 3.)

Minden dolgok titka a hang fénylő lüktetésében rejlik, ez a hang bolyong a sivatagban a szeretett lényt keresve. „...Jeruzsálemnek leányai, miért költenétek és miért serkentenétek föl a szerelmet, míg nem akarja?” Várakozásnak és szerelemnek egyaránt megvan a maga ideje.

Isten a teremtményei iránti szeretetéből elhagyta ragyogó és élettel teli országát, kiszárította az áldások medencéjének kiapadhatatlan forrását: hol is lehetne a világ helye, ha Isten nem lép ki önmagából, önmaga teljességéből, tökéletes mivoltából, hogy önmaga máslettévé lényegüljön? Önmaga száműzetése, önmagának ez az ürje jelenti a másikat hordozó hangját, amely lakhelye lett. A másik, a lelkek és az űr készülődése, a lakályos világnak ezen sivataga, amelyben minden jelenvalóság csupán be nem következett illúzió. És nem a világosságból, önmagából indul jóvátehetetlen éjszakája felé, hanem minket odahagyva az éjszakában, maga mögött hagyja az éjszakát a déli jövőre hajnala felé, amely hátszárnya is, nyughelye, menedéke, teremtői szürkületének peremvidéke: a dél. (A héber nap szürkülettől szürkületig tart és az éjszakát foglalja magába. Az éjszaka nem határolja a napot.) A dél minden dolgok jövője.

Ahogy az embrió a nő anyaméhének ürjében fogant meg, a világ úgyszintén a *midbár* ürjéből bukkan föl, amelyet Isten rendelt anyai kezdetnek. A *midbár* az a föld, amelyet elér a világosság, de ahol ragyognak még a nyugvó nap fényei, mert a *midbár* az alkony hátszárnyának, peremvidékének, előterének jele: tele van Érte-

lemmel. Intellem a Látnoknak: ne tekintsd igazi szárazságnak a káprázatokat! Vizek húzódnak meg alattuk. És micsoda erő kell hozzá, hogy ne tévesszük össze a teremtés eredendő ürességét, a *midbárt*, a *semama* semmi-jével, el ne kövessük a hibát, hogy a születést, a szárba szökkenést sivárságnak, kietlenségnek és halálnak nézzük! A világosság gyarapszik az éjszakában. Ebben gyökerezik a látnok ereje, aki hihetővé teszi a *midbárt* a *semamamban*. Ereje abban áll, hogy nem látja a *midbár* tisztásán szárba szökkenő növényzetben, amely elérte a *semamát* is, a történelem és a teremtés kezdetét. Minden kezdet (a *semamához* viszonyított növényzet) hamis kezdet, más kezdetre mutat, a *midbárra*, amely maga is minden kezdetnél nagyobb és végtelen kezdetre utal. A Genézis szövege ekképp kezdődik: „Kezdetben /Bö Resit [...], az ABC második betűjével, a *béttel* és nem az elsővel, az *aleffel*. E világ minden tévedése abban a tényben rejlett, hogy e kezdetet kezdetnek tekintette, azt híven, hogy minden a *bét* (2 numerikus érték) dualitásában kezdődik, a buja tenyészet és a *semama* dualitásában. Márpedig a polaritásnál létezik nagyobb hatalom is, és e jelentősebb hely észrevétlenül magába zárja a két pólust: ez pedig a *midbár*. Ne téveszd össze a *midbárt* a *semamával*! A sivatag alatt másik sivatag húzódik meg! *Aleja*, *aleja* termékenyebb vagy te szerény sivárságodban a *bét* túlárado sokféleségénél! Ezért hát tied az igazi kezdet (resit). Ekként hangzik Ábrahám bölcsessége.

4. ÁBRAHÁM

A zsidó élmény már a kezdetektől tanúskodik arról, hogy a Teremtő száműzött távolléte nem jelent eltűnést,

halált, hanem magában hordja a visszatérés ígérését, teret ígér az emberi hangnak Isten hangjának kebelében. Izráel létezésének központjában a *midbár* található. Izráel honosította meg az öt választó civilizációkban a buja tenyészetet és a hamarosan beköszöntő paradicsom illúzióját, valamint a pseudo-messianizmus uralmának illúzióját: át kell hatolni a buja tenyészetben, utakat törve benne. Már nagyon korán, Ézsau, Róma és a Nyugat vadászatra indul (Gen. 25, 27.) meghódítja a termékeny földet, pallosa uralma alá igázva, ám Jákob bezárkózik sátrába, hogy föltörje a *midbár* héját, és elfogyassza gyümölcsét, a *dávárt* (vagyis a beszédet).

Három nagy sivatag tette nagyvá Izráelt. Ábrahám a héberben az „eredj” kifejezésben születik meg. (Gen. 12, 1.), amely fölszólítja őt, hogy hagyja el Ur ismert földjét a bizonytalanság sivataga felé, ezen túl terül el az a Föld, amely csak általa válik ismertté. Ábrahám elhagyja a kőfallal megerősített, védett Ur, a munka városát, amelynek ipari társadalma igyekezett megművelni a vigasztalan sivatagot. Ábrahám magányosan és alázattal, csöndben vándorolt, igazi arcát (*panim*) mutatva, belső világába (*penim*) merülve: Ó, ti, akik látni kívántok, fogadjátok be a mezők csöndjét, ne formáljátok beszéddé, győzelmi harsonák szavává a csöndet! És akkor látomásotok valóra válik! A sivatag Ábrahám-féle választása botránys a káldeus tudat szempontjából, ez a választás lerombolja a türelemmel emelt emlékműveket, ajtót nyit a sivatag vadul örvénylő szeleinek. De Ábrahám maga mögött hagyja az ismert szavakat (*midávár*), mintegy kitepve magát tulajdon kultúrájából, a reá hagyományozott bizonyosság érzéketlenségéből. Ezzel hozza létre azt a távlatot, amely minden beszéd, minden másság, minden tudat alapja: újra rátalál a világ forrásának fiatalító csodaszerére. A világ gyönyörére.

Másik, az Egyiptomból való kivonulás kovácsolja egységbe Izráelt: „Bocsásd el az én népemet, hogy ünnepet üljenek nékem a pusztában.” (Gen. 5, 1.) A pusztai negyven év alatt Izráel valóban összeforrt és elfeledte a Nílus partjának buja tenyészetét. A visszaút nélküli bolyongás nosztalgiajának csapdájába esik, a *midbárban* megragadja a *semama* morbid vágya: itt született meg az Aranyborjú. A sivatag belsejében a megérkezés kiáltásai hangzanak föl! Mert íme a nagy tanulság: a sivatag csupán egy átalakulás idejét jelenti. Ideje nem hosszabb egy terhesség idejénél. A megszületéshez idő kell, és az idő csöndben telik. Az idő múlásával a sivatag halvaszületettet hoz a világra. Ha a sivatag nem Egyiptom ellentétének helye Izráel földjének tekintetében, a *dávár* (dolog), davar szóvá való átváltozása, akkor délibáb és káprázat csupán: a *semama* álarca. Izráelben a sivatagnak nincs esztétikája. Az Aranyborjú volt az egyetlen esztétikai téma: az önmagát beszédként fel-fogó *semama*, amely újabb beszédet épít önmagára. Az Aranyborjú útján bukdácsol Izráel a sivatag másik lejtőjére, Egyiptom végére, a Sinai elejére: itt találkozik iszonytatóan a *midbár* és a *semama*, az élet csírázása és a halál rothadása.

Izráel a napsütötte keleti dombságon érlelődik, „mint szőlőfürtöket a pusztában, úgy találtam Izráelt”. (Hos. 9, 10.) Izráel a sivatagot elvívén valamennyi birodalom szentélyének udvarára, most ízlelgeti a korai, csenevész növényeket, a kezdetek (resit) emlékezetét: őbenne van úton a hang zamata, amely a *midbart* beszél el, valamint leleplezését a sivatag kebelében, ő rendíti meg rajtaütéssel a *semamát*. „Mikor Izráel leteszi gyászruháját, a nemzeteken nagy zűrzavar lesz úrrá.” (Zakariás) Amikor a *midbár* fölvirágzik...

Aztán eljött a húszéves számkivetés, az átkelés a sivatagból a halál világosságába: mindenütt a megholtért énekeltek, aki pedig velünk vala: a buja tenyészet csak a *midbár* megalázottságán és nyomorán tengődött. Jártak olyan idők is, amikor már-már azt hitték, hogy a *midbár* a megpróbáltatásokat elrejtő álom csupán. Ó, a *midbár* lakóinak türelmetlen kísérletei, hogy a buja tenyészet urai legyenek a *semama* földjén! Vigasztalansá-

got teremtve a *midbár*ból visszatértek Urba, azt hívén, hogy a sivatagnak nincs láthatára, a város és a vigasztalanság tragikus polaritásának rabjaként.

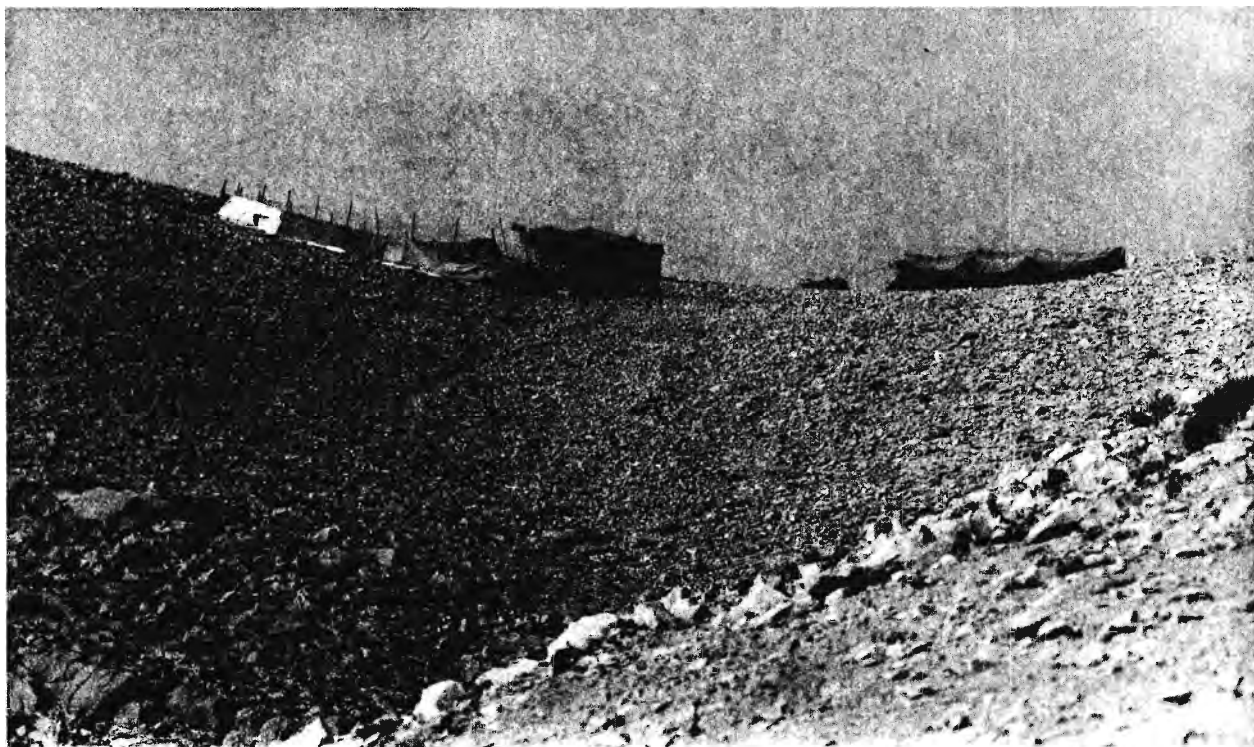
Ám Izráelnek át kell kelnie a *semamán*, végigjárnia a vigasztalanság útját; fenéig kell ürítenie a vigasztalan-

ság poharát, amint a héberek itták meg a porrá tört Aranyborjút. (Ex. 32, 20.) Izráelnek tanúskodnia kell pusztulásáról, hogy kiürítesse a vigasztalanság poharát a *midbár*ban megerősítve ezt, és hitet téve a *semama* kebelében létező *midbár* mellett. Kezdetben – a forrás elapadásához hasonlóan – a Név kusza összeviesszágában hagyta a világot. Ő, mekkorát tévedtek a civilizációk, hogy a pártjára állva racionalizálták a vigasztalanságot, a gondolkodás egy kategóriájává téve azt! Ám ez csak a *midbar* uralmának ideje alatt él. Izráel magával ragadja a vigasztalanságot a *midbar*ba, vállalva tulajdon vigasztalanságát, az emberi vigasztalanságot, amelyet emberi lény nem vállal, ám mindenféle állótözetbe bújtatva és kerteket építgetve belé: tehát átlényegíti *midbár*rá. Mint Noé hatalmas bárkája a vízözönben (a nemzetek vízözönében), Izráel a szárazságban a hajótörés felé űzi az embereit.

5. A GYERMEK

Ismeretes a hallgató gyermek (*in-fans*, a nem beszélő = gyermek) története, aki terméketlen anyától született, és már senki sem várta... A vigasztalanság után hirtelen fölvirágozna a *midbár*? Micsoda nevetés hangzott föl születésének bejelentése nyomán! Izsák (a nevető) az idős Sárától született. Ekképp hangzik Izráel története, amelynek anyái, Sára, Rebekka, Ráhel csak hosszú, terméketlen időszak után szültek és mindig Izráel törzséből várt gyermeket, Izsákot, Jákobot, Józsefet..., a türelem, a csönd gyermekeit, nem a hebehurgyaság, a *semama* gyermekeit, akiket nem szenvedhet a *midbár* várakozása és vigasztalanságra tartogat, akiket el kell vetni, mint amilyenek Izmael, Ézsau, Ruben, Dan és Gád voltak. Ezen érettség gyümölcse Izráel létét jelenti. *Ivri* hébert jelent, *ubár* pedig embriót.

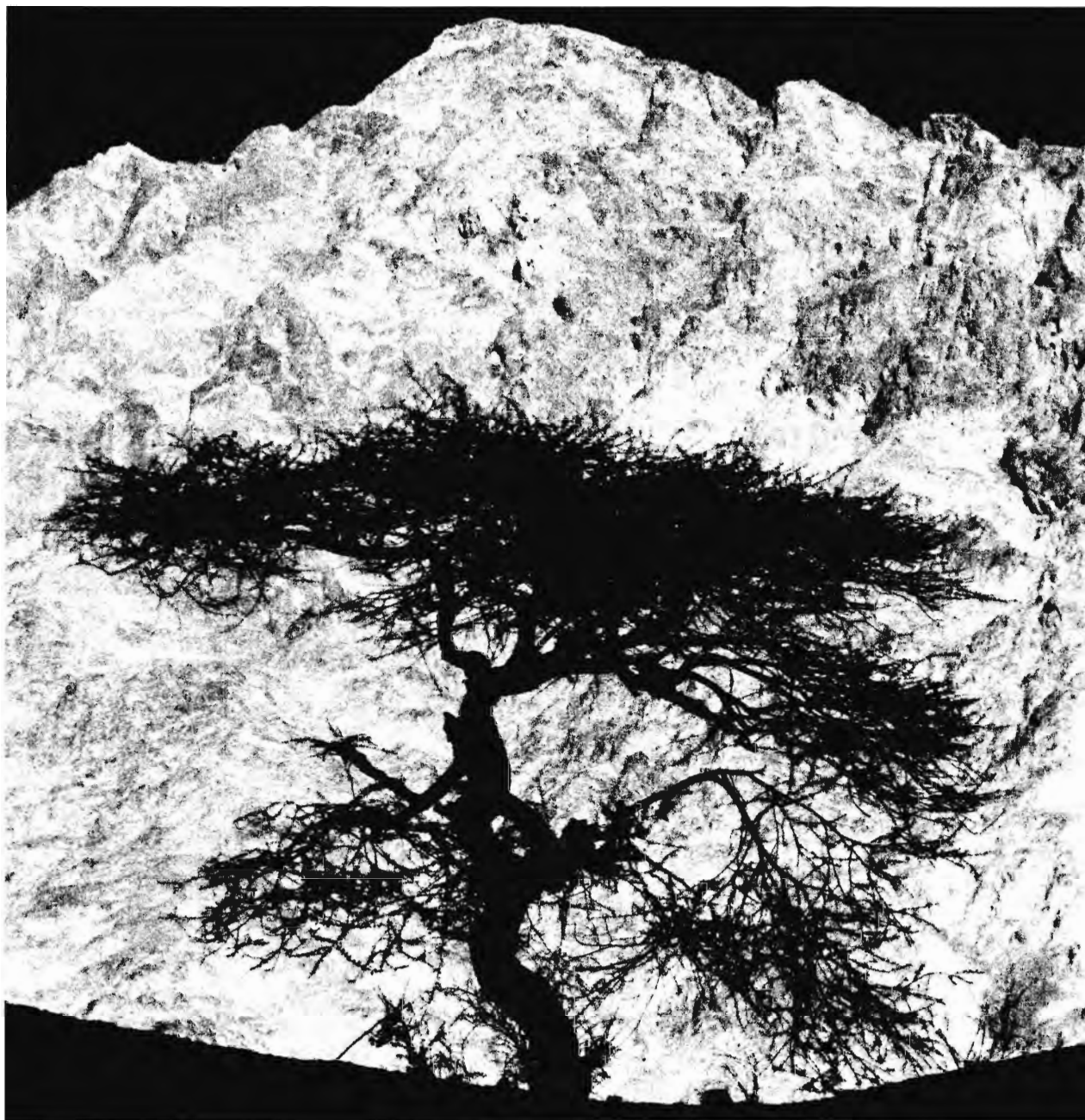
KÖBÁNYAI JÁNOS FOTÓI

És miért e várakozás? Hogy ideje legyen megérelődni a szerelemnek. „Jeruzsálem leányai, fel ne költsétek, s fel ne serkentsétek a szerelmet, míg nem akarja...” (Én. 3. 5.) A nő hagyja maga mögött a szerelmét fojtogató képet, szerelme szabaduljon meg a birtoklás gyötrelmétől, a narcisztikus káprázat varázserejű hatalmától. És a férfi végül így szól: „Én húgom, jegyese. Én ismertelek téged a pusztában.” (Hos. 13. 5.) Ábrahám Sáráról a fáraónak: „A húgom ő.” (Gen. 12. 19.) Izsák Rebekáról Abiméleknek: „A húgom ő.” (Gen. 26. 7.) Ekkor, a fölismert változásban képes megszületni az újfajta gyermek: amikor véget ér a másik hiánya miatt érzett gyöttrő vigasztalanság. „Ki kopog ajtómon? Az én szerelmesemnek szavát hallom.” (Én. 2. 8.) „Az Úr szava megrengeti a pusztát (Midbar) (...) megborjazzatja a nőstény szarvasokat.” (Zsol. 29. 8.)

Csak az hatol át a tükrön tulajdon arca megszületése felé, aki vállalja a terméketlenséget, a „semmi” totalitását, csak az fogja föl a gyermek születését az űrben. A legmélyebb mélységekből (penim = benső) születik meg a legközelebbi külső, a pánim (= arc). „Fordítá az ő orcáját (pánim) a pusztá (midbár) felé.” (Num. 24. 1.) Önmaga belső világa felé fordulva *panimja* fölbukkant a tévelygés mélységéből... „Kicsoda ő, ki feljő a pusztából?” (Én. 3. 6.) „Az Úr szele támad föl a pusztából.” (Hos. 13. 15.) Minden igazi, vérbeli nőiesség áthalad először a terméketlenség idején, vagyis a férfival való eljövendő testvériség idején. Az anyák még nem születtek. Még nem voltak anyák! A matriarchátus elmélete az atyák végső cselekedése... Csodálkozás azoknak vissza-

tértén, akiket holtnak hittek: Ábrahám, a zsidók, a nők... Ó, héber paradoxon! Aki kiszakítja magát a társadalomból és a kultúrából – Ábrahám! –, és a *midbárba* indul, az nyilatkoztatja ki a közeledést: „áldozatok, hogy közelebb kerüljétek hozzám a Sínai pusztában”. (Lev. 16. 10.), ez az igazi szeretet, a gyermek születésének és hálájának dialógusa. Hegel elbizakodott és gyönge. Gondolkodása erőtlen, mert nem gyanítja a *midbárt* a vigasztalanság mögött: „Ábrahám egy nemzet atyja lesz... így megszakad a kapcsolat a közélet és a szeretet között, és minden kapcsolat, amelyben élt eddig az emberekkel és a természettel, ifjúsága szép kapcsolatai ugyancsak. Mindent eldobott magától.” (Hegel: *A kereszténység szelleme*, Vrin, 1967. 5. old.)

Izrael *midbárja*, szava közeledési áldozat: távlat a világ terében, minden dolgok láthatára, az összes lény napvilágra bukkanása, minden dolgok szerelletes összeolvadásának helye. Szárazsága teli van a szeretet vizeivel. A *midbár* megszünteti a szükségszerűség nyomasztó súlyát, amely a vigasztalanság és a város tragikus polaritásából, a másik félénk és leplezett vigasztalanságból született. A város gyűlöli a *midbárt*, mert a város az ideológia helye és a hang hiányáé, e szintéren válik a beszédből (*dávár*) lepra és pestis (*dever*). Ne higgyétek, városlakók, hogy a városban, a sivatag győzelemmítás ellentétében, kitérhettek a vigasztalanságból! A város, akár a *semama*: mindkettő a *midbárban* foglaltatik! A *midbár* sivataga olyan a vigasztalanságra, mint a „hajnalpír harmatja”. (Zsol. 110. 3.) Így hangzik föl a *midbárban* egy hang, a beszéd...

6. A SZÍV

A *midbár* az Értelem (Sens) mezeje is, ahol a beszédnek (dávár) iránya (mi/valamin kívül) van, ahol a szavak és a nevek közelednek egymáshoz. Minden szó áldozat, imádság a sivatag templomában, „az álló idő sátrában”. A templom lerombolása után az imádsággal helyettesítettek a *korbant* (áldozat, közeledés). Létezik e nagyobb közeledés/áldozat a hang szavánál a *midbár*, a nyílt szívű *dávár*. A sivatag titkában az értelem megváltoztatja helyét, szavak *korbantja* (közeledés, áldozat) lesz belőle, szavak szerelme, értelmüket képező egyesülése. Ezért foglal helyet éppen a sivatag minden szellemiség kebelében: keresztény remeték és Izmael egyaránt végtelen időkig bolyonganak a sivatagban. De mit is jelent hát a sivatag?

A *midbár* átmenet, nem végső határ, egy álom eszménye. A kereszténység azt állítja, hogy már kiért a sivatagból: mihelyt megpillantotta, már véget is ért a siva-

tag. De nem haladt át türelemmel rajta. Az eljövotelt a szülés nehéz munkája nélkül akarja magáénak. Tűnékeny, nem maradandó helyként elemzi a sivatagot (post-mortem túlvilágként), emlegeti ürességét, ám teljességgel megfosztja valóságértelmű hatalmától. Az iszlám szerint nem lehet kijutni a sivatagból, nem létezik történelmi szükségszerűség, sem eljövétel, sem pedig munka. A Kelet a megismerhetetlen *midbár*, mert elmosódnak a határai; a Nyugat az a *midbár*, amely azt hiszi, hogy a városban már véget ért. Kelet és Nyugat egyaránt *midbár* fölvilágítás, mindkettő a *semamában*, a sivatag terméketlenségében, amely egyre inkább kiterjeszti uralmát a cserjékre és forrásokra, a haldokló civilizáció településeire. A *semama* önmaga hamvába dől. Ekkor bukkan elő zamatos szavakkal telten a *midbár*, általános csodálkozás közepette, az éhezéstől és szomjúságtól elgyötörtek számára.

A *midbár* igazsága csak egy időtartam. A föld nélkü-
lözésének helye ő, ám kell az embernek a talaj, ahová le-
teheti lábát: csak azért szakad el tőle, hogy önmagát új,
nem nosztalgikus növényzet világába telepítse. Nem le-
het örök és végtelen a száműzetés: új föld ígéréssel ter-
hes, újrjében földet szül, és ő maga is olyan földből jó,
amelynek meg kell születnie, meg kell szabadulnia és
bevégződnie, miként a méltatlan anyaság fejletlen emb-
riójának, mely nem akar a világra jönni, hanem a sötét-
ben maradna. A száműzetés két föld között adatik. Ek-
képp hangzik a héber *midbár* mélyesges bölcsessége. A
midbár örökkévalósága soha be nem teljesedő közele-
dés: ez az Aranyborjú erotikája.

Valójában a száműzetés/sivatagnak csak akkor van
értelme, ha megfordításként, fordulatként fogjuk föl,
amely a városi vigasztalanság világából az életadó be-
széd világába visz el minket, az embert egyik helyről a
másikra viszi, amely „ezt a világot” egy „eljävendő vi-
lágga” változtatja, amelynek elég ereje van hozzá, hogy
ebből a világból, a vigasztalanságból és a városból meg-
lássa a *midbár* valóságát, a *semama* közvetlenségén túl:
amely az evilági igazságtalanságból képes megpillantani
egy anyailag részvétteljes igazság szárnyainak bontoga-
tását. Mikor lesz elegendő merészség ahhoz, hogy a
szándékból és a reményből valóságot alkosson? Vajon
mi képes „közelíteni” ezt a világot az eljävendő vi-
lágghoz?

A szív. „A Tóra emberi nyelven szól (...) Mivel értel-
mes és érző lények vagyunk, nincs erőnk megragadni
mindent, ami túl van értelmünkön és érzelmeinken,
hacsak nem az átélt valóság leírása útján, amelyben lé-
tezésünk adatik. A Tóra szándéka az volt, hogy szavak-
kal és eszmékkel szól majd a hallgató értelemhez, hogy
a tárgy, a téma a konkrét szavak útján teljes anyagszerü-
ségével vésődik be szívébe, hogy mindenekután a hall-
gató sokkal finomabban értsen mindent, ami „közelí-
tésszerűen” és parabolaként jut el hozzá. A bölcsék,
akik Istent keresik, kinek neve legyen áldott, lehántol-
ják a szavak kérgét és akkor értik meg velejükét önma-
gában.” (Bahya szabad fordítása, kommentárok a Ge-
nezishez, XIII. század.)

Csak a láthatatlan szív ver hatalmasan a nyelv sivatag-
ában, a sziklás szárazságban, a fojtogató szikkadtság-
ban csak az ő jóvöltából csörgedezik, árad a szeretet, a
könnyek patakja, a szeretet, a könnyes csókok folyama,
mind-mind a szív erejének forrásából fakad a sivatag-
ban. A szív az a hely, ahol nagyot fordul a világ. Ábra-
hámot szívbeli szeretet ösztönzi Ur elhagyására, nem
pedig lelki szárazság, mert minden közeledés az áldozat
útjának része, szakasza, önzetlen adomány, az űr beha-
tolása a teli világba, út a semmibe, betörés a *midbár* si-
vatagába és a szárazság a szív nedveit veszíti el közele-
deve önmagához, mert a sivatag öntudatlansága teli van a
vizek forrásaival, mintha testünk és lelkünk kiszikkadt
földjét űde hajnali harmat borítaná: mint az elközelgő
világ hatására ismét kivirágzó sivatag.

7. A VIRÁG

A *midbár* prófétikus. A sivatag újbóli fölvirágzásának
szava ő, a visszatérése. A sivatag fölvirágzik újra...
Jessze vén törzsből vessző sarjad... adja hírül Ézsaiás.
A sivatag jövője virágba borul. E kihalt területek megis-
merik majd az örömet, és lankáik táncra perdülnek örö-
mükben. A *midbár* a reménység mezeje. Nem minden
íteltetett a végtelenül hosszú és elkerülhetetlen halálra,
erre az ízig-vérig városi halálra, mely uralkodóként tró-
nol a sivatagban, és arra ítéli azt, aki elhagyja a várost,
hogy a sivatag vigasztalanságában haljon lassú halált.
„Ide a pusztába hoztál minket meghalni?” (Ex. 14,
11), kérdik a héberek tévesen, mert holtak voltak, aki-
ket Mózes támasztott föl, csak ők ezt nem tudták. A vi-
lágosság nem a városban tündököl, hanem a sivatag szé-
lén ragyog: a város az eljävetel és a születés százalmas
paródiája csupán, az eltorzult arcú mezeje, melyet a
midbár kelt életre. Még nem születtetek meg! Ekképp
hangzik a héber szó (ivri = héber, ubar = embrió,
gyökük azonos), mely a sivatagban hangzik föl, és el-
röppen a városokig. Vajúdjatok éjszaka, és hajnalban
következik be az igazi születés ideje! „És Izrael egész
népe a *midbarban* aludt.” (Ex. 16, 2.) „*Midbár* voltam
Izraelnek, avagy a sötétség földje.” (Jer. 2, 3.)

A *jom* (a héber nap) a szürkületkor kezdődik, a fény
száműzetésével, az Urból való kivonulással (*or*, a fény),
a gyermek fogantatásával; folytatódik az éjszakában, a
terhességhez a *midbárt* választják, az éjszakát a *semama*-

MARLI SAMÍR FOTÓI

FOTÓ: KŐBÁNYAI JÁNOS

ban, az örök sötétségben töltik; aztán megszületik a hajnal, a *midbáron* túl következik a születés;

eljön a dél, a teljesség ideje;

a következő szürkületig;

a héber nap két világosság között van!

A sivatagban megszólaló hang a hold volt, a világosság hordozója az alkony és a hajnal között, a két fénylő időszak között, az éjszaka folyamán. A legkisebb világosság alkotta meg a legnagyobb világosságot...

„E példázat ne legyen fölösleges a szemetekben, mert ezáltal képes megérteni az ember a Tóra szavait. Egy királyról szóló példázat ez, aki elveszített egy aranypénzt vagy drágakövet a házában, és ugyan nem egy krajcáros gyertya fényénél találta meg azt?” (Talmud).

A Templom ablakai „tágasak voltak kifelé és szűkek befelé” (Midrás Vaikrá Rábá, 31. 6.): az értelem megfordítása. A belső nézett kifelé és a külső befelé: a legbensőbb mélységünkben jelenik meg a legkülsőbb világ. A város világossága a *semamában* fénylett, a *sema* pedig a városban világított, mert mindkettő a *midbar* hatalmában van, ahol a belső/külső logikája már nem érvényes.

A beszéden (*mi-dávár*) túli *midbár* nem előcsarnok-e? (A jeruzsálemi templom három egymás melletti részből állt: az előcsarnokból, a szentélyből és a beszélőből, vagyis Szentek Szentjéből), (vagyis *Ulam*, az *ilem* tőből,

ami némaságot, csöndet jelent) a belépés pillanata (minden jelenlét belépés, Isten szomszédsága, *sehiná* (Isten jelenvalósága) a *sohem*, maradni-, lakniból, előcsarnok, amelyben nem beszélünk immár, hogy fölkészüljünk az arcokkal való szembenézésre, a szünet pillanatai ezek, amikor a szív nyugtalanul ver az ismeretlen megpillantását várva. Amikor belépsz Ábrahám sátrába, legyél aláztos, hiszen csak vendég vagy ott, ne követeld rajta a birtokodat, éppen őrajta, aki meghaladta tulajdon erejét, csak hogy fogadhasson téged! Aztán távozz tőle, térj be valaki máshoz! Ne élj vissza a vendégjoggal gögös beszédbe kezdve! (...) „mert csak jövevények és zsellérek vagytok ti nálam” (Lev. 25, 23.). „Jáfet lakozzék Sémnek sátraiban!” (Gen. 9, 27.) És a jeruzsálemi templom előcsarnoka, ahol a nagy Másik lakozik, az az építő *midbár*, amely a *Heikhalon* keresztül elvezet minket a szentély küszöbére, a beszélőig, a *Devirbe* a beszédetől (*Dávár*), ahol az alkotó hang beszél. A *midbartól* a *devirig*: egy hang száműzetése gyermeket szül. A hang száműzetése elhozza a hang visszatérését, amely több a visszhangjánál. Mi az a hang, mi feljő a pusztából? Mármint a *Devir* hangja: „*Midbár* voltam-e Izráelnek?” (Jer. 2, 31.) „Az Úr szava megrengeti a pusztát, és megborjazzatja a nőstény szarvasokat.” (Zsol. 29, 8.)

TÖRÖK GÁBOR FORDÍTÁSA